

Odstavec 3, § 9 obsahuje předpis o ručení právnických osob rukou společnou a nerozdílnou s potrestaným za uložené pokuty a náklady řízení, jakož i za náhrady škody. Následky odsouzení stihají vedle potrestaného též právnickou osobu. — Byl-li 2. odstavec důsledný v tom, že právnická osoba nemůže býti trestána a že ani nepřímo nelze na ni uvaliti následky trestu, je odstavec 3. s touto zásadou v naprostém rozporu. Zavádí se tu subsidiární trestní ručení, instituce dosud velmi neobvyklá a odporující subjektivní koncepci pojmu viny, již se osnova přidržela.

Ustanovení § 9 osnovy lze v celku charakterisovati jako nepřiměřeně přísná, jež jsou namnoze v nesouhlasu s ustálenými zásadami teorie i praxe nejvyššího správního soudu. Je pak otázka, zda je opravdu třeba tímto předpisem správní trestní řízení komplikovati, uvážíme-li, že kriminální právo trestní se bez něho obejde a že se bez něho obešla i dosavadní praxe.

J a r o s l a v P o š v á ř.

NÁŠ PROBLÉM NEZAMĚSTNANOSTI.

Neprozkoumaný úsek trhu práce.

Mnohé nesrovnalosti naší i cizí statistiky trhu práce mají několikero příčinu:

1. Statistika zaměstnanosti je neúplná. Naše statistika nemocenských pojištěnců, kterou sestavuje Ústřední sociální pojišťovna, zabírá — pokud jde o dělnictvo — jen třetinu celkového trhu práce a statistika všech nemocenských pojištěnců polovinu celkového trhu práce. Tato poslední statistika je však známa teprve od roku 1935.

2. Statistika nezaměstnanosti je velice nedokonalá. Působí na ni u nás i v cizině mnohé umělé vlivy, poněvadž různě se posuzuje, kdo se má pokládati za nezaměstnaného.

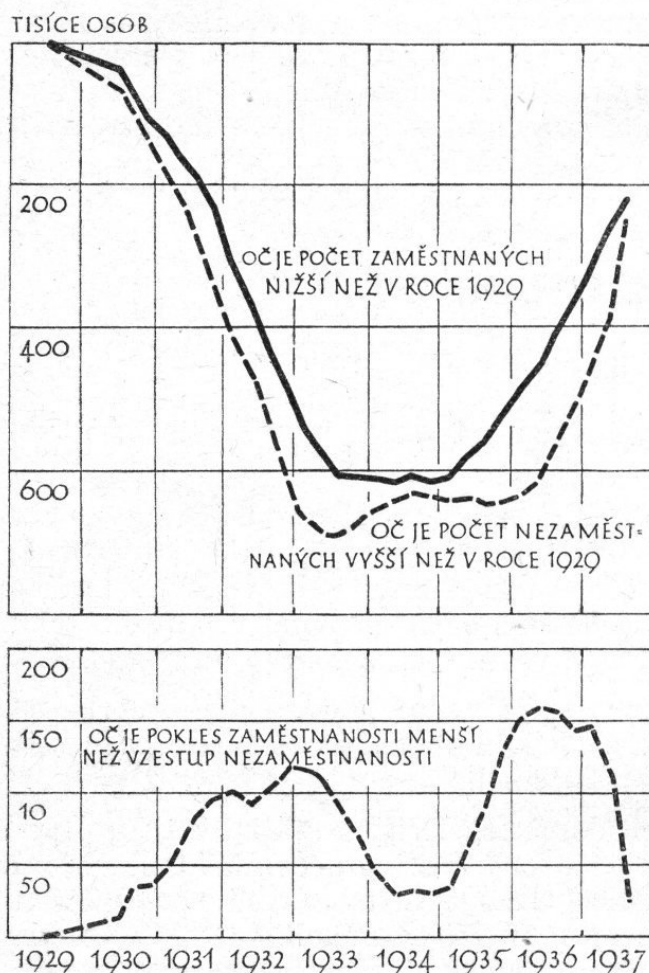
3. Hlavní vadou dnešních domácích i cizích statistik trhu práce však je, že nám ničeho nepraví o oné části pracovního trhu, která není zachycena ani ve statistice nezaměstnaných, ani ve statistice nemocenských pojištěnců (zaměstnaných). Ačkoli ve velikých zemích jde o miliony osob a u nás o mnohé statisíce osob, přece o nich statistiky trhu práce nic nevědí. Jde tedy o neprozkoumaný úsek trhu práce, kterému věnujeme tuto studii.

Běžný způsob měření trhu práce.

Trh práce bývá zpravidla zkoumán tím způsobem, že sledujeme vývoj zaměstnanosti (podle počtu nemocenských pojištěnců) a vývoj nezaměstnanosti (podle počtu uchazečů o práci, u zprostředkovatelen práce neumístěných) a obě tyto řady srovnáváme. Ale počet nemocensky pojištěných dělníků představuje jen sedm desetin všech osob nemocensky pojištěných a asi třetinu všech pracovních sil. A tato čísla porovnáváme s vývojem počtu nezaměstnaných, který zabírá celý trh práce; srovnáváme tedy vývoj uvnitř třetiny pracovního trhu s celkem jeho. Nelze se proto diviti, že vý-

voj v obou řadách nemůže souhlasit. Tento způsob měření trhu práce je znázorněn v dolejší diagramu.

Jelikož statistiky zaměstnanosti a nezaměstnanosti nezabírají stejný výsek celkového trhu práce, nejsou srovnatelné. V dolní části diagramu na této straně jsou přesto obě řady srovnány. Je tam uvedeno, oč bylo snížení počtu zaměstnaných (nemocenských pojištěnců) proti roku 1929 menší než zvýšení počtu nezaměstnaných. Činíme tak proto, abychom ukázali, kde je východisko našeho šetření.

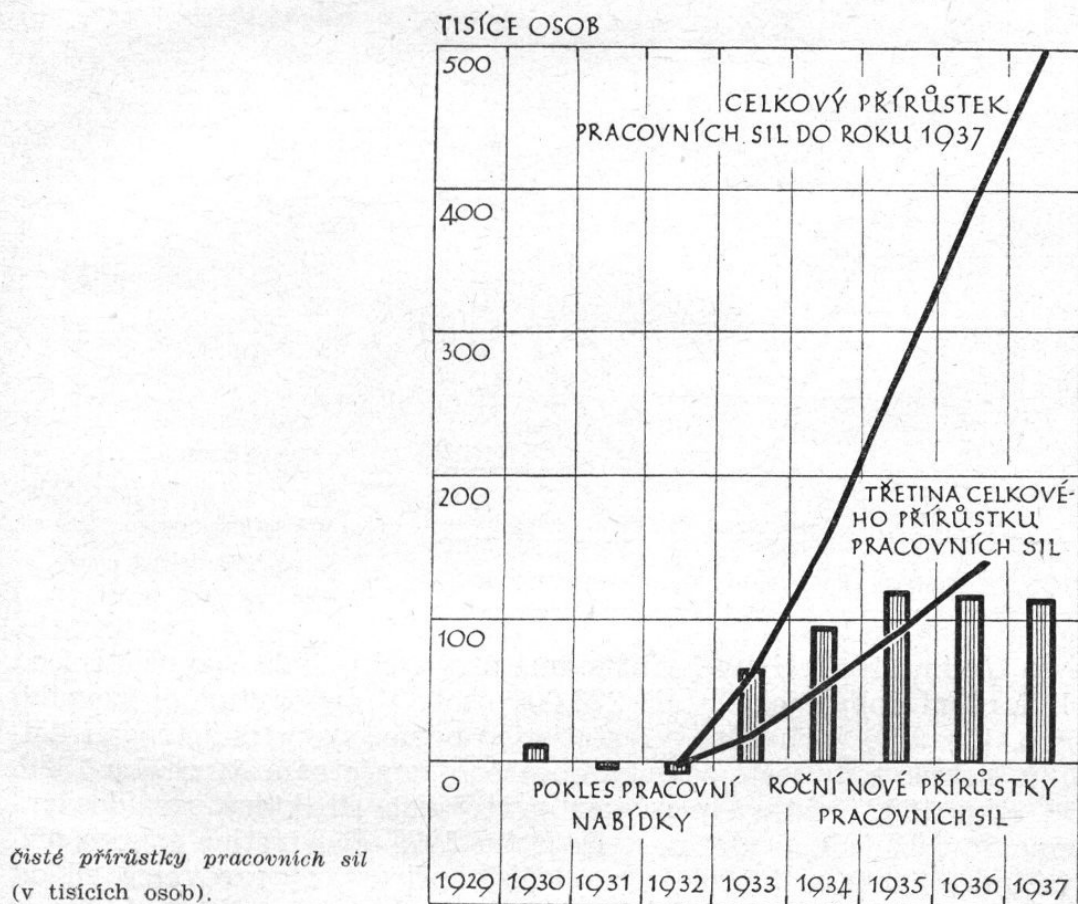
*Oč byla zaměstnanost menší
a nezaměstnanost větší
než v roce 1929.*
(V tisících osob — po očištění
od vlivů roční doby
do roku 1936 pomocí
12měsíčních klouzavých průměrů
a od roku 1937
pomocí rozdílové metody.)

Rozdíl, oč stoupl počet nezaměstnaných proti roku 1929 více než klesl počet nemocenských pojištěnců (zaměstnaných) proti roku 1929, jenž jest v hořejším diagramu zachycen jako stálá odchylka obou křivek, je výsledkem vlivu přírůstku obyvatel na trhu práce. Vidíme však, že rozpětí mezi oběma křivkami se dvakrát značně zúžilo: jednou v roce 1934, po druhé na podzim 1936 a v roce 1937. Jelikož populace se vyvíjí celkem rovnoměrně, není snad zmenšení počtu obyvatel příčinou toho, že statistika nezaměstnaných vykazovala ve zmíněných obdobích větší zlepšení než statistika nemocenských pojištěnců (zaměstnaných), nýbrž působily zde vlivy jiné, další. Zkoumáme dvě otázky: 1. do jaké míry působilo ke zmenšení počtu nezaměstnaných (do statistiky pojatých) zpřísnění pojmu nezaměstnaného (akce proti zneužívání nezaměstnanosti,

zdokonalení statistického šetření a pod.); 2. kolik osob skutečně nezaměstnaných, ale ve statistice nezaměstnanosti nezachycených našlo práci v obdobích dočasných konjunktur z léta 1934 a ze zimního období 1936/37. Touto druhou otázkou se dostáváme k vlastnímu problému dosud neprozkoumaného úseku pracovního trhu.

Přírůstek obyvatel a trh práce.

O statistickém studiu trhu práce a o vlivu populačního vývoje na zaměstnanost a nezaměstnanost pojednal Dr. M. Horna v loňském ročníku „Obzoru národohospodářského“ na straně 92. a násl.

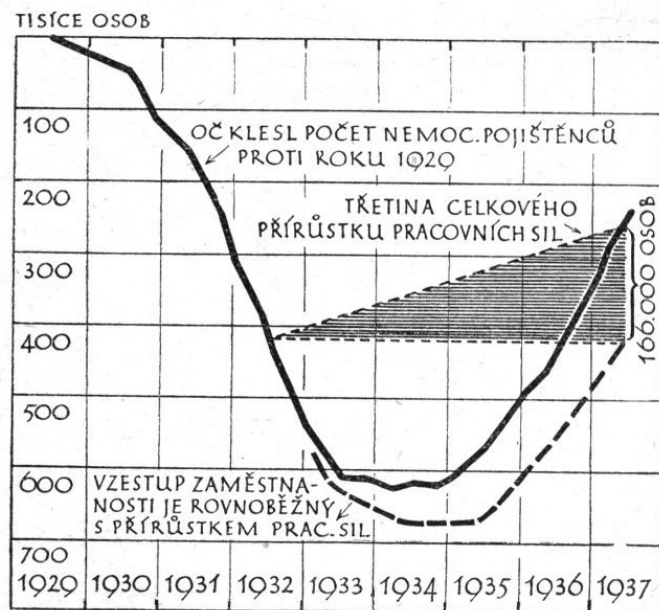

ve své práci „O konjunkturální průkaznosti československých statistik trhu práce“. Autor se tu zabývá od základu pracovním trhem a čtenáře sem odkazujeme. Dr. Horna vypočítává (na straně 101.), že roku 1930 přišlo ještě asi o 9000 více uchazečů o práci na trh práce, než činil normální odchod z tohoto trhu, ale v letech 1931 a 1932 byl již odchod o 3000 a 8000 osob větší než příliv. V letech 1933—1935 byl opět příliv o 63, 96 a 117 tisíc osob větší než odliv, takže v roce 1935 již bylo o 274.000 pracovních sil více než v roce 1929. Doplnkem k vývodům Hornovým počítám, že v letech 1936 a 1937 přibýlo na trh práce o 114 a 117 tisíc osob více než ubylo, takže v roce 1937 máme na trhu práce již o půl milionu pracovních sil více než v roce 1929.

Až do roku 1932 byly přírůstky pracovních sil zcela nepatrné. Od té doby jich přibýlo 501.000, od roku 1929 pak 499.000 osob. S tímto přírůstkem musí počítat statistika nezaměstnanosti, zatím co statistika zaměstnaných (nemocenských pojištěnců) jen s jednou třetinou. Na obě statistiky musíme tedy pohlížeti rozdílně.

Je nyní důležitá otázka, jestli přibývá zaměstnanosti s přírůstkem pracovních sil. Viz k tomu dolejší diagram.

Počet nemocensky pojištěných dělníků byl od pololetí 1933 do počátku roku 1935 o 610.000 osob menší než v roce 1929 — krátká konjunktura v létě 1934 po devaluaci koruny ve vyrovnané linii (pomocí dvanáctiměsíčních klouzavých průměrů) téměř mizí —

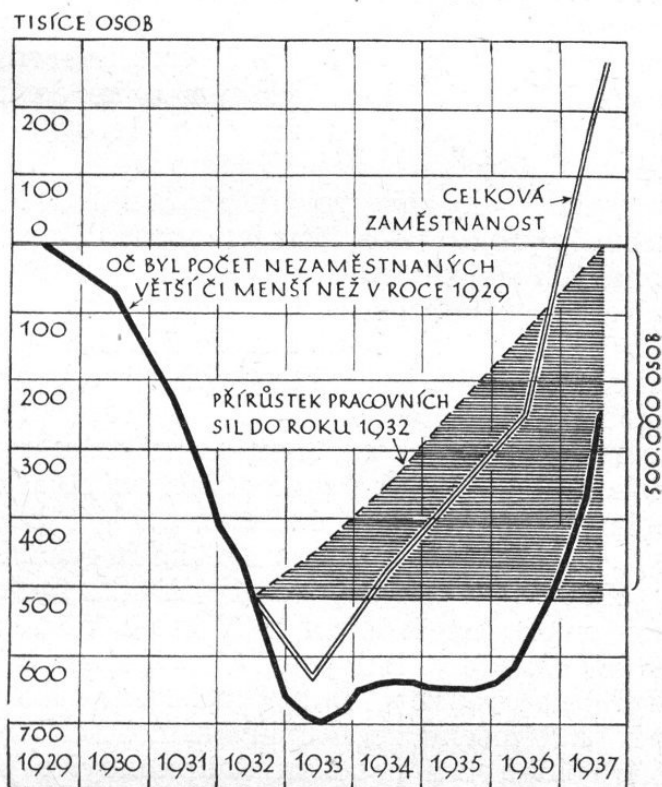
*Zhoršování zaměstnanosti
od roku 1929 a opět její
zlepšování rovnoběžně
s přírůstkem pracovních sil.
(V tisících osob —
očistěno od vlivů roční doby.)*

a ve třetím čtvrtletí 1937 činí minus proti roku 1929 (po očištění od vlivů roční doby) ještě stále 226.000 osob. V oné třetině pracovního trhu, která je zachycena ve statistice nemocensky pojištěných dělníků, nebylo tedy ještě zdaleka dosaženo zaměstnanosti z roku 1929. Od roku 1932 nastává přírůstek pracovních sil, který sem dosazujeme rovněž jednou třetinou. Do roku 1937 činí třetina tohoto přírůstku 166.000 osob. Odečteme-li čísla přírůstku pracovních sil od celkových čísel nemocenských pojištěnců, dostáváme čísla, kolik je pojištěnců bez přírůstku nových pracovních sil. Proti roku 1929 byl by pak rozdíl o tyto přírůstky, jak je to zakresleno v hořejším diagramu (dolní čárkovaná křivka). Vidíme však zároveň, že trend zaměstnanosti odpovídá přírůstku pracovních sil. Vývoj zaměstnanosti odpovídal přírůstku pracovních sil. Až do roku 1934 tato křivka klesala, od roku 1935 směřuje nahoru. Od té doby teprve stoupá tedy zaměstnanost — v oné třetině trhu práce, která je zachycena ve statistice nemocenských pojištěnců-dělníků — tou měrou, že nachází práci i onen přírůstek pracovních sil. Ke stejným výsledkům dochází Horna.

Sledujme nyní, jak působil přirozený přírůstek pracovních sil na nezaměstnanost (viz diagram na straně 721). Nezaměstnanost dosáhla nejvyššího stupně ve třetím čtvrtletí 1933. Po vyloučení

vlivů roční doby (pomocí dvanáctiměsíčních klouzavých průměrů) byl tehdy počet nezaměstnaných o 693.000 osob větší než v průměru roku 1929, kdy činil 41.000 osob. V roce 1934 nastává přechodné zlepšení, spadající do období po devaluaci. Zde je pozoruhodná skutečnost, že dočasné zlepšení ve statistice nezaměstnanosti nebylo tehdy viditelné ve statistice nemocenských pojištěnců — jakkoliv obě řady nejsou zcela srovnatelné. Buď bylo měřítko pro „nezaměstnaného“ pojato přísněji (ale o tom nemáme přesnějších čísel), nebo lze mít za to, že při zlepšené konjunktře našli někteří nezaměstnaní dočasně práci, ale nebyli přihlášení a pod.

*Vzestup nezaměstnanosti
proti roku 1929 a vliv
přírůstku pracovních sil.
(V tisících osob —
očištěno od vlivů roční doby.)*

Jelikož statistika nezaměstnanosti zabírá celý trh práce, musíme počítati s celým přirozeným přírůstkem pracovních sil, máme-li sledovati vliv tohoto přírůstku na nezaměstnanost. To znamená, že proti roku 1929 musíme počítat do roku 1937 s přírůstkem asi půl milionu nových pracovních sil. Tento schematický postup — jak je znázorněn v diagramu na této straně — vede k výsledkům, o jejichž správnosti lze vysloviti některé pochybnosti, jak o tom bude ještě řeč. Jestliže nezaměstnanost stoupla v roce 1933 proti roku 1932 o 183.000 osob a zároveň přibylo 63.000 nových pracovních sil, musila by se celková zaměstnanost zhoršiti jen o 120.000 osob. Stejně v roce 1937: počet nezaměstnaných ve třetím čtvrtletí byl po vyloučení vlivů roční doby nižší proti roku 1932 o 191.000 osob a jelikož nových pracovních sil přibylo 499.000 osob, musila by se celková zaměstnanost zlepšiti o 690.000 osob. Protože počet nezaměstnaných byl v roce 1937 jen o 244.000 osob vyšší než v roce 1929, tu při přírůstku půl milionu nových pracovních sil by se musila celková zaměstnanost zvýšit o 255.000 osob.

Vzniká pochybnost o správnosti tohoto výpočtu. Kdybychom vzali hořejší schematický výpočet, že roku 1937 je vlastně zaměstnanost o 255.000 osob lepší než v roce 1929, znamenalo by to, že činila 103'5% zaměstnanosti z roku 1929. Tento počet je úředními statistiky pro veliké možnosti chyb odmítán. Jestliže zde tento počet uvádím, chci tím jen ukázat, jak širokou oblast trhu práce máme stále neprozkoumanou.

Je nepravděpodobné, že celková zaměstnanost byla u nás v roce 1933 jen o 9'5% horší a v létě 1937 již o několik procent lepší než v roce 1929, jak by vyplývalo z nahoře naznačeného počtu. Index průmyslové výroby dosáhl podle dosud konečných výpočtů Maiwaldových za červenec 1937 ve srovnání s rokem 1929 teprve 98'5% bez vyloučení sezonních vlivů a 97'1% po vyloučení sezonních vlivů. A tu jde jen o konjunkturálně nejcitlivější složku průmyslové výroby, zatím co celková průmyslová výroba pravděpodobně ještě nedosáhla této výše. Nákladní doprava na železnicích dosáhla ve třetím čtvrtletí 1937 rovněž teprve 95'5% úrovně z roku 1929. Zaměstnanost dělnictva podle statistiky nemocenských pojištěnců-dělníků, jak ji uveřejňuje Ústřední sociální pojišťovna, zabírající třetinu celkového trhu práce, dosáhla rovněž teprve 90'9% úrovně z roku 1929. Jelikož ostatní konjunkturální čísla se pohybují většinou ještě níže, jsou hořejší výpočty o zaměstnanosti nevěrohodné. Nejsou-li správné, pak musíme počítati s tím, že máme neprozkoumanou oblast trhu práce — snad několika set tisíc osob — která je mezi známou oblastí zaměstnaných a známou oblastí nezaměstnaných.

Tato okolnost nás vede ke srovnání se stejným problémem v Německu. Čtvrtletní sešit berlínského Ústavu pro studium konjunktury z 5. ledna 1937 (ročník 11., sešit 3., díl A na str. 288 a 289) uvádí velmi poučné výsledky šetření strukturních změn. Vyšlo najevo, že v období mezi lety 1882 a 1933 přišlo na pracovní trh v Německu ze skupiny samostatně výdělečně činných a jejich příslušníků bez povolání dohromady s pomáhajícími členy rodin (u zemědělství) o 5 milionů dělníků a zaměstnanců více, než vyplývalo z přírůstku obyvatel. V těchto strukturních změnách musil nastat v době krise zase obrát; onen reservoir pracovních sil se musil asi opět naplnit, a to v milionové mase. Jinak by sotva odjinud mohl pocházeti proud doplňujících pracovních sil, když Německo pracuje v dnešní konjunkturu za nedostatku odborných sil.

V Německu představují nemocenští pojištěnci dvě třetiny celkového pracovního trhu. V září 1937 bylo tu proti stavu před rokem o 1,219.000 těchto pojištěnců více. Při tom nezaměstnanost (zabírající celý pracovní trh) klesla proti loňsku o 566.000 osob. Bylo tedy o 633.000 osob více zaměstnáno, než činí pokles nezaměstnanosti. Odkud pochází těchto 633.000 osob? Příliv pracovních sil z přirozeného přírůstku obyvatel mohl činit v roce 1937 jen asi 140.000 osob. Jestliže dvě třetiny z toho je nemocensky pojištěno, znamená to jen 90.000 osob. Zbytek 543.000 osob musí pocházeti z neviditelné rezervy, která dodala pracovnímu trhu již v roce 1936 asi 450.000 a v roce 1935 asi 300.000 osob, čili za poslední tři roky již 1¼ milionu osob.

Jistý pohled do těchto strukturních změn poskytují také údaje nyní uveřejněné Ústavem pro studium konjunktury v pololetní zprávě konjunkturální „Halbjahrsbericht zur Wirtschaftslage“, 12. ročník 1937/38, sešit 2. str. 110—112. Mezi oněmi rezervami, odkudž je čerpán zvýšený počet pracovních sil, se uvádí zvýšená účast žen na pracovním trhu, prodloužení věku a hranice stáří u pracovníků, přechod ze zemědělské skupiny do městských skupin pracovního trhu, odchod z nevýnosných samostatných povolání atd.

Také statistika pracovního trhu v Anglii vykazuje obdobné zjevy, které svědčí, že trh práce je doplňován z neviditelné zálohy pracovníků, která není dostatečně zachycena dosavadními statistickými trhu práce.

Zálohy trhu práce v Československu.

V Československu musila vésti krise k dočasnému doplnění oněch zmíněných neviditelných záloh pracovního trhu, jako je tomu v jiných zemích krisí postižených. Není o tom pochybnosti, ačkoli nemáme o tom žádných statistik. Abychom tuto skutečnost lépe pochopili, musíme nejdříve odmítnouti dvě klamná označení, jakými pojmenováváme často onu zálohu pracovního trhu: „neviditelná nezaměstnanost“ a „zastřená nezaměstnanost“.

Do „neviditelné nezaměstnanosti“ zařadují se takové osoby, které jsou skutečně nezaměstnané, které se také nezaměstnanými cítí, ale které se buď jako nezaměstnané nehlásí, nebo jejichž ohláška není přijata. Všechny státy odmítají jsoucnost takové bezprostřední nezaměstnanosti, pojmem-li „nezaměstnanost“ tak úzce. Skutečně také tato nezaměstnanost není tak veliká, jak věří pesimisté.

Posléze je řeč o „zastřené či zakryté nezaměstnanosti“. Znamená, že v kritických dobách ustává odliv obyvatel z venkova do měst; na selských statcích se dělí o stejnou práci více lidí; nebo ti, kdož nenacházejí plného zaměstnání, hledají na příklad místo tří špatně jdoucích obchodů ještě čtvrtý; nebo dospělé děti „zůstávají na krku“ otcí; nebo pensisté, kteří si dříve přivydělávali vedlejší prací, jsou z této práce zákazem dvojího zaměstnání vyřadění atd.

V dobách konjunktury ustupuje tato nezaměstnanost a pracovní trh se doplňuje nejen z „armády nezaměstnaných“ statisticky zachycených a nejen z přirozeného přírůstku pracovních sil, ale také ze zmíněné zálohy pracovního trhu. V Československu se zdá, že tento pochod nastal teprve od roku 1937. V červenci 1937 bylo uznaných nezaměstnaných 248.000 osob, což znamená proti loňsku o 260.000 osob méně. Z loňských čísel musíme však nejméně 50.000 osob škrtnouti. Jde o osoby, které stejně byly vyřaděny od října 1936 po zdokonalení zprostředkování práce a zpřísnění (z toho asi 35.000 připadá na vyloučení dosud dvojmo vedených a 15.000 na přísnější posuzování). Skutečné zmenšení nezaměstnanosti činí tedy asi 210.000 osob. Jelikož však přírůstek nových pracovních sil lze odhadnouti na 111.000 osob, musilo být na pracovním trhu umístěno celkem o 321.000 pracovních sil více. Počet nemocenských pojištěnců-dělníků, který představuje však jen třetinu celkového pra-

covního trhu, stoupl však ve stejné době o 214.000 osob a počet všech nemocenských pojištěnců, který představuje polovinu celkového pracovního trhu, se zvýšil o 280.000 osob. Jelikož konjunkturní zlepšení pokračuje hlavně v průmyslové oblasti hospodářství národního, která se celkem kryje s dělnickou skupinou nemocenských pojištěnců, lze mít za to, že vzestup počtu dělnictva připadá na průmyslovou oblast a menší část — asi 100.000 osob — na druhou polovinu pracovního trhu.

Podle toho sice v roce 1937 začalo odčerpávání zmíněné neviditelné nezaměstnanosti, ale dosud se tak děje v měřítku malém. Z několika set tisíc osob se vrátilo jen několik desítek tisíc na pracovní trh.

Tím navazují na vůdčí myšlenku svého pojednání o státně-politickém významu průmyslu a vývozu, které uveřejnil „Obzor národohospodářský“ letos na str. 486 a násl. Úplné ozdravení našeho trhu práce a celého soukromého a státního hospodářství předpokládá silné pozvednutí, ba dokonce zdvojnásobení naší výroby a vývozu.

Karel Uhlig.

TROJSTRANNÁ MĚNOVÁ ÚMLUVA A MĚNOVÉ VYROVNÁVACÍ FONDY.

Na podzim r. 1936 byla provedena v některých evropských státech měnová úprava, záležející v tom, že se odhodnocením mělo dosáhnouti vyrovnání kupní síly měnových jednotek na domácím a zahraničních trhu; zároveň byl zrušen zlatý standard v těch státech, kde byl v platnosti ještě z dob před světovou krizí. Úpravu provedli jednak poslední členové t. zv. zlatého bloku (Francie, Holandsko, Švýcarsko), jednak státy, které považovaly své úzké hospodářské vztahy k prve zmíněným státům za ohroženy bez podobné úpravy (hlavně Itálie, Československo a Řecko). Srovnáme-li tuto vlnu měnových úprav s onou z roku 1931, provedenou ve státech sterlingového bloku, shledáme značný rozdíl. Státy poučené dřívějších zkušeností, že měna ponechaná po zrušení zlatého standardu sama sobě podléhá přílišným kursovým výkyvům, které ovlivňují (a navzájem jsou ovlivňovány) platební bilanci a přenášejí se tak do vnitřního hospodářského života, na nějž působí rušivě, staraly se o zabezpečení určité stálosti nově vytvořené hladiny kursu na devisových trzích. Pokud nechtěly sáhnouti k vázanému devisovému hospodářství, přenesly ochranu měny na zvláštní instituce, zvané měnové a vyrovnávací fondy, zřízené podle vzoru anglického nebo amerického.

Podkladem této individuální ochrany bylo uzavření měnové úmluvy z 25. září 1936 mezi Spojenými státy severoamerickými, Velkou Británií a Francií, k níž později přistoupila Belgie a v listopadu 1936 i Holandsko a Švýcarsko. Sdružuje tedy úmluva vesměs státy s volným devisovým hospodářstvím. Úmluva zavazovala smluvní strany přispěti k udržení rovnováhy na mezinárodním devisovém trhu, při čemž však bude každá ze smluvních stran přihlížeti „k požadavkům vnitřního blahobytu své země“. Dříve zmíněné měnové úpravy, pokud byly provedeny ve smluvních státech, byly ostatními členy uznány a nebyla proti nim učiněna opatření, která by je svým účinkem rušila. Tak vznikl nový systém, spočívající na vzájemné podpoře, jenž měl vytvořiti poměrným ustálením kursových vztahů nejdůležitějších měn podklad pro další vývoj mezinárodního obchodu a peněžního styku. Aby byla